



foto Klaas Henstra

# Ieder kind heeft recht op natuur



foto Klaas Henstra

Boven en onder: 'Speeldernis' ligt in hartje Rotterdam en brengt natuur dicht bij de kinderen in de stad.

Het verbinden van kinderen en natuur is een immens belangrijk onderwerp. Mensenrechtenjurist Annelies Henstra zet zich sinds 2007 in om het recht van ieder kind op natuur te laten vastleggen in het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties. In 2012 besloten ruim 1000 natuurorganisaties en 217 overheden en overheidsorganisaties – verenigd in de International Union for Conservation of Nature (IUCN) – dit streven te steunen. Onlangs vond nog een belangrijke mijlpaal plaats. Op 23 september 2016 organiseerde het VN Kinderrechtencomité voor het eerst een bijeenkomst over het thema kinderrechten en het milieu. Annelies Henstra nam hieraan deel om het recht van ieder kind op natuur op de agenda van het Kinderrechtencomité te zetten. Het onderstaande artikel is een bewerking van haar bijdrage aan deze bijeenkomst.

— Annelies Henstra (IUCN)

> Kinderen actief betrekken bij de natuur is een van de belangrijkste bronnen van draagvlak voor de natuur. Het streven dient daarmee ook het belang van terreinbeherende- en natuurbeschermingsorganisaties. De verwezenlijking van een kinderrecht op natuur zal uiteindelijk implicaties hebben voor het natuurbeleid en natuurbeheer in Nederland.

## Een persoonlijk verhaal

Vorig jaar ben ik getrouwd in mei. Om onze eerste huwelijksdag te vieren, organiseerde mijn man een kanotocht voor familie en vrienden. Ik deelde een boot met mijn moeder en mijn nichtje van tien jaar oud. Het was een prachtige dag! De zon scheen uitbundig, de kastanjebomen bloeiden langs het water, iedereen had er zin in. So far, so good. Varend door de sloten, zag mijn nichtje opeens bruine klonten op het water drijven. Het zag er vies uit. "Wat is dat?", vroeg ze een beetje bezorgd. Er klopte iets niet. We hoorden geen kwakende kikkers. We zagen geen fladderende vlinders. Geen wilde bloemen, geen ooievaars, geen libellen. Terwijl we verder peddelden, wees mijn nichtje zo nu en dan op een drijvende dode vis. Het water in de beken en sloten was volkomen levenloos; het gevolg van de intensieve landbouw en veehouderij. De bruine brokken in het water waren algen, begreep ik achteraf. Overbemesting veroorzaakt een explosie van algen, die al het leven in de sloot verstikken. Ik realiseerde me dat het leven het Nederlandse platteland aan het verlaten is. Wat overblijft is een eentonige, levenloze omgeving, een verarmd natuurlijk systeem. Ik had het te doen met mijn nichtje. Het



Annelies Henstra op expertmeeting in voortraject van de IUCN-resolutie.



was duidelijk dat ze intuïtief voelde dat er iets mis was met het water, en dat ze daar droevig van werd.

#### **Kinderen vervreemden van de natuur**

Waarom vertel ik u dit persoonlijke verhaal? Als een klein, alledaags voorbeeld van de toenemende vervreemding van kinderen van de natuur. De zintuigelijke ervaring van kinderen met de natuur is met uitsterven bedreigd. Zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Wereldwijd groeien de meeste kinderen inmiddels op in steden, waar ze 'los' van de natuur leven. Mijn voorbeeld betreft de *kwaliteit* van de ervaring. Hoewel mijn nichtje – in tegenstelling tot veel andere kinderen – relatief vaak in de natuur komt, wordt ze geconfronteerd met een verarmd natuurlijke systeem en daardoor met een verarmde ervaring. Waar zijn de plekken waar kinderen (en volwassenen) nog in aanraking kunnen komen met een gezond en uitbundig natuurlijk systeem? Niet op het Nederlandse platteland. Waar is dat betoverend mooie oude bos, rijk aan planten en diersoorten en vol indrukwekkende woudreuzen? Oud natuurlijk bos is een van de zeldzaamste vegetatievormen in Nederland, waar het totale areaal bos sowieso gering is. Meer bossen zouden de gelegenheid moeten krijgen om echt oud te worden, met kenmerkende oude, dikke bomen. De kansen voor kinderen om met gezonde en overvloedige ecosystemen in aanraking te komen

zijn dramatisch gedaald als gevolg van nationale en internationale ontwikkelingen zoals urbanisatie, industrialisatie, ontbossing, soortensterfte en ecologische degradatie.

#### **Verlies voor de kindertijd en gevaar voor de mensheid**

Maakt het iets uit dat kinderen tegenwoordig zoveel minder mogelijkheden hebben om met de natuur in aanraking te komen? Misschien vindt u mijn persoonlijke verhaal niet bijzonder schokkend. Misschien denkt u: er zijn ergere dingen in de wereld dan de vervreemding van kinderen van de natuur. U hebt waarschijnlijk gelijk. Kinderprostitutie, kindsoldaten, kindermishandeling, de vluchtelingenstroom vragen onze onmiddellijke aandacht. Maar laten we tegelijkertijd onze ogen openen voor de stille, sluipende tragedie van de vervreemding van kinderen (en volwassenen) van de natuur. Persoonlijk beschouw ik het als een groot verlies voor de kindertijd. Bovendien vrees ik dat deze vervreemding op de lange termijn een regelrechte bedreiging vormt voor de mensheid. Ik zal beide kanten van de medaille hieronder belichten.

De ene kant: Jonge kinderen zijn meestal gefascineerd door dieren en planten. Ze reageren opgetogen bij de aanblik van een roodborstje of een eekhoorn. Wij beroven kinderen van het gratis plezier, de verwondering en de schoonheid die de natuur hen te bieden heeft, van de vele giften

die de natuur voor de gezondheid en ontwikkeling van kinderen in petto heeft. In zijn beroemde boek 'Het laatste kind in het bos' brengt Richard Louv allerlei onderzoeken samen, waaruit blijkt dat contact met de natuur essentieel is voor een gezonde ontwikkeling van kinderen. Hij koppelt de stijging van obesitas, aandachtstoornissen en depressie aan de afwezigheid van de natuur in het leven van de hedendaagse kinderen, en noemt dit de 'natuurtekortstoornis'.

De andere kant: Het onderwijs aan het kind dient gericht te zijn op het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving, aldus 29 lid 1 sub d van het VN Kinderrechtenverdrag. Essentieel hiervoor is dat een kind zelf de natuur beleeft en ervaart. Volgens Kahn & Kellert (*Children and Nature* 2002, blz. XVII) creëert het uitsterven van kind-ervaringen met de natuur een neerwaartse spiraal, waarbij gebrek aan interactie met rijke ecosystemen leidt tot gebrek aan zorg voor de bescherming van deze systemen, wat leidt tot een verder gebrek aan interacties. Het uitsterven van de natuurervaring is dus een cyclus waarbij verarming van de ervaring leidt tot een grotere verarming van

de natuurlijke systemen. Aangezien kinderen een onvervreemdbaar deel zijn van de natuur, is de gezondheid van de aarde bepalend voor de gezondheid van onze kinderen. Het lot van de natuur en het lot van onze kinderen is onlosmakelijk met elkaar verbonden. Er is niemand die werkelijk de gevolgen van de klimaatverandering, ontbossing, milieuvuiling, soortensterfte etc. kan overzien. Maar het voortbestaan van de mensheid zou wel eens op het spel kunnen staan.

#### Naar een kinderrecht op natuur

Het verbinden van kinderen en natuur is immens belangrijk. Met de vastlegging van een kinderrecht op natuur in het Kinderrechtenverdrag zou het fundamentele belang van dit onderwerp worden onderstreept. Bovendien zou het concrete verplichtingen voor de lidstaten genereren, om het recht in de nationale rechtsorde te realiseren. Het Kinderrechtenverdrag is geratificeerd door 193 staten, waaronder Nederland. Te denken valt aan een natuur- en kindvriendelijke inrichting van steden, een betere bescherming en beheer van natuurgebieden, en meer aandacht voor natuur

ervaringen in het onderwijs. Mijn pleidooi voor een kinderrecht op natuur kreeg op 11 september 2012 internationaal bijval van ruim 1000 natuurorganisaties en 217 overheden en overheidsorganisaties. De resolutie *Child's Right to Connect with Nature and to a Healthy Environment* die ik had ingediend bij het World Conservation Congress van IUCN werd toen aangenomen. Op 23 september jongleden, heb ik het recht van ieder kind op natuur onder de aandacht gebracht van het VN Kinderrechtencomité. Als volgende stap heb ik het Kinderrechtencomité verzocht een zogenaamde *General Comment*, een gezaghebbend juridisch document, te adopteren en daarin een nieuw kinderrecht op natuur op te nemen.<

[rechtopnatuur@gmail.com](mailto:rechtopnatuur@gmail.com)

[www.iederkindheeftrechtopnatuur.nl](http://www.iederkindheeftrechtopnatuur.nl)

Meer informatie over dit onderwerp is te vinden op:  
[www.tinyurl.com/kinderrechten](http://www.tinyurl.com/kinderrechten)

